

BEVEZETÉS

Több mint 2000 évvel ezelőtt Eurázsia két ellentétes végén majdnem párhuzamosan alakult ki két, külön-külön is nagy területet magába foglaló, jól megszervezett birodalom: a kínai és a római. E világtörténelmi jelentőségű államszervezetek, mint két pólus, fogták közre úgyszólván egész Ázsiát és Európát.

A két politikai és szellemi gócpont között viszont véget nem érő füves pusztaságok terültek el, amelyekben már a történelmi korokat megelőzően kialakult a földrajzi feltételekhez idomult nomadizáló életforma. Az itt élő népek életfeltételeit szinte kizárólag a szilaj pásztorkodással párosuló állattartás, illetve a vadászat biztosította, mert életüket az állandó helyváltogatás, a nyári és a téli szállások közötti vándorlás befolyásolta. Életmódjukat az is meghatározta, hogy szinte szünet nélküli harcban álltak a tőlük délre elhelyezkedő, állandó településeken élő földműves társadalmakkal. Ezek a harcok akkor öltöttek jelentősebb méreteket, amikor egy-egy törzsnek vagy törzsszövetségnek nagyobb területeken sikerült egyesíteni a szétszórta élő csoportokat. Ekkor megmozdult a puszták, a nomádok félelmetes erővel törtek a környező népekre. Ilyen megmozdulásokat gyakorta jeleztek a régi kínai és európai feljegyzések. De a kínai évkönyvekben a klasszikus görög íróknak és a kora középkori és középkori bizánci feljegyzésekben is megtalálhatók. Az európai nomád betörések közül megemlítjük az időszámításunk előtti első évezredből a kimmereket és a szkítákat, az első századból az Alföldön feltűnő szarmatákat, később pedig a hunokat, avarokat, magyarokat vagy akár a viszonylag későn megjelenő tatárokat is. A felsorolt népek egy része nagy távolságok megtétele után érkezett a füves sztyepp utolsó nyugati végállomására – a Duna mellékre. Itt az új környezetben az európaiaktól lényegesen elütő kinézésükkel, életmódjukkal és harcmódoikkal óriási feltűnést keltettek. E nomádok közül azonban egyik sem vésődött be olyan mélyen az európai népek emlékezetébe, mint a hunok, és a középkori krónikáiról és modern kutatók egyikkel sem foglalkoztak olyan gyakran, mint velük. Valószínűleg nincs az ókor történetének még egy olyan

népszerű egyénisége, mint Attila, aki még a germánok híres eposzának, a Nibelung-éneknek is központi figurájává vált. A hunok és Attila emléke még ma is töretlenül él Európának szinte minden zugában, sőt a világ nagy részében is.

Mi 1975-ben a Zenta melléki Mákosparton nagyszabású mentőásatásokat folytattunk, amelyek során egyebek között egy nagy kiterjedésű szarmata, illetőleg hun kori település nyomai kerültek napvilágra. Miután ezek a hírek kiszivárogtak, a lelőhelyen hirtelen megsaporodott a látogatók száma, az újságírók is mintha ott adtak volna egymásnak randevút. Egymást érték a hazai és külföldi tudósítók és az ásatások híre szélesebben járta körül a világot; újságkivágások érkeztek még az Egyesült Államokból és Ausztráliából is. Talán mondani sem kell, hogy az érdeklődés Attila személyére, a köré fonódó legendákra, halálára és a „hármaskoporsóra” irányult. Természetesen felvetődött néhány konkrét kérdés is: pl. hogy kik voltak a hunok, honnan jöttek, hová tűntek...

Néhány újságkivágás

Könyvünkben éppen ezekről a kérdésekről lesz szó. Nem kimerítően, s minden részletre kitérően, mert még a kutató számára is túl sok a nyitott, megoldásra váró kérdés. Bár a hunok problematikájának már most is nagy iradalma van, még mindig gyarapodik. Kell is, mert sok a köztudatban élő megkövesedett tévhit és alaptalan hiedelem amelyeket el kell oszlatni.

A kutató szerencsés véletlennek tarthatja, hogy olyan területen él, ahol a népvándorlások egykoron lezajlottak, és hogy ennek a dokumentumai, régészeti leletek alakjában, földünkben meg is találhatóak. Ez a terület, ha nem is

tartósan, de ideig-óráig világpolitikai események színhelye volt, éppen ezért nekünk kellene a legodaadóbban tanulmányoznunk és ismertetnünk.

Már előljáróban meg kell azonban mondani, hogy a népvándorlás kori népek közül éppen a hunokról tudunk legkevesebbet, tehát azokról, akik az akkori eseményekben a vezető szerepet játszották: furcsamód viszonylag éppen a rájuk vonatkozó hiteles adatok a leghiányosabbak. Áthidaló és gyakran alkalmazott megoldás, hogy a történelemtudomány és a régészet ismereteit szükség esetén más tudományok szertárából vett tapasztalatokkal gyarapítja. Mi is több alkalommal éltünk ezzel a lehetőséggel. Ezenkívül párhuzamos adatokat használtunk fel a későbbi századokból ránk maradt írásos emlékekből, azzal a meggyőződéssel, hogy az ókor végéig a pusztai népek életformái már annyira kikristályosodtak, hogy hosszabb idő után is vajmi keveset változhattak, illetve, hogy a változások a lényegét nem érintették.

Egy-két helyen el is kalandozunk majd, és a tények adta kereteken belül, a képzelet szárnyán kíséreljük megközelíteni a korabeli állapotokat.

